

NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH

dla obszarów specjalnej ochrony (OSO),
proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (pOZW),
obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) oraz
specjalnych obszarów ochrony (SOO)

OBSZAR PLH280010

NAZWA
OBSZARU Budwity

ZAWARTOŚĆ

- [1. IDENTYFIKACJA OBSZARU](#)
- [2. POŁOŻENIE OBSZARU](#)
- [3. INFORMACJE PRZYRODNICZE](#)
- [4. OPIS OBSZARU](#)
- [5. STATUS OCHRONY OBSZARU](#)
- [6. POWIĄZANIA OBSZARU](#)
- [7. MAPA OBSZARU](#)

1. IDENTYFIKACJA OBSZARU

1.1. Typ B	1.2. Kod obszaru PLH280010	Powrót
---------------	-------------------------------	------------------------

1.3. Nazwa obszaru

Budwity

1.4. Data opracowania 2004-08	1.5. Data aktualizacji 2024-03
----------------------------------	-----------------------------------

1.6. Instytucja lub osoba przygotowująca wniosek:

Nazwisko/Organizacja:	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
Adres:	Polska Al. Jerozolimskie 136 Warszawa 02-305
Adres e-mail:	kancelaria@gdos.gov.pl

Data zaproponowania obszaru jako OZW:	2006-09
Data zatwierdzenia obszaru jako OZW(*):	2009-02
Data objęcia obszaru ochroną SOO:	2022-05
Krajowe odniesienie prawne dla formy ochrony SOO:	rozp. MKiŚ z dn. 13 kwietnia 2022 r. w spr. soo Budwity (PLH280010)

2. POŁOŻENIE OBSZARU

[Powrót](#)

2.1. Położenie centralnego punktu [wartości dziesiętne stopni]:

Długość geograficzna
19.69

Szerokość geograficzna
53.912

2.2. Powierzchnia [ha]:

450.93

2.3. Obszar morski [%]

0.0

2.5. Kod i nazwa regionu administracyjnego

Kod poziomu NUTS 2

Nazwa regionu

PL62	Warmińsko-Mazurskie
------	---------------------

2.6. Region biogeograficzny

Kontynentalny (100.0
%)

3. INFORMACJE PRZYRODNICZE

[Powrót](#)

3.1. Typy siedlisk przyrodniczych występujących na terenie obszaru i ocena znaczenia obszaru dla tych siedlisk:

Typy siedlisk wymienione w załączniku I						Ocena obszaru			
Kod	PF	NP	Pokrycie [ha]	Jaskinie [liczba]	Jakość danych	A B C D	A B C		
						Reprezentatywność	Powierzchnia względna	Stan zachowania	Ocena ogólna
7110			8.7		G	B	C	C	B
7120			115.66		G	C	B	C	C
7140			0.6		G	D			
9110			1.3		G	D			
9160			14.41		G	C	C	C	C
91D0			81.43		G	C	C	C	C
91E0			0.34		G	D			

- PF: dla typów siedlisk, do których mogą odnosić się zarówno formy priorytetowe, jak i niepriorytetowe (6210, 7130, 9430) należy wpisać „x” w kolumnie PF celem wskazania formy priorytetowej.
- NP: jeśli dany typ siedliska nie istnieje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Pokrycie: można wpisywać z dokładnością do wartości dziesiętnych.
- Jaskinie: w przypadku siedlisk typu 8310 i 8330 (jaskinie) należy podać liczbę jaskiń, jeśli nie są dostępne szacunkowe dane na temat powierzchni.
- Jakość danych: G = „wysoka” (np. na podstawie badań); M = „przeciętna” (np. na podstawie częściowych danych i ekstrapolacji); P = „niska” (np. zgrubne dane szacunkowe).

3.2. Gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EEG oraz ocena znaczenia obszaru dla tych gatunków

Gatunki					Populacja na obszarze					Ocena obszaru			
Grupa	Kod	Nazwa naukowa	S	NP	Typ	Wielkość		Jednostka	Kategoria	Jakość danych	A B C D	A B C	
						Min	Maks		C R V P		Populacja	Stan zachowania	Izolacja
A	1188	Bombina bombina			p				P	G	D		

- Grupa: A = płazy, B = ptaki, F = ryby, I = bezkręgowce, M = ssaki, P = rośliny, R = gady.
- S: jeśli dane o gatunku są szczególnie chronione i nie mogą być udostępnione publicznie, należy wpisać „tak”.
- NP: jeśli dany gatunek nie występuje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Typ: p = osiadłe, r = wydające potomstwo, c = przelotne, w = zimujące (w przypadku roślin i gatunków niemigrujących należy użyć terminu „osiadłe”).
- Jednostka: i = osobniki pojedyncze, p = pary lub inne jednostki według standardowego wykazu jednostek i kodów zgodnego ze sprawozdawczością na podstawie art. 12 i 17 (zob. [portal referencyjny](#)).
- Kategorie liczebności (kategoria): C = powszechne, R = rzadkie, V = bardzo rzadkie, P = obecne - wypełnić, jeżeli brak jest danych (DD), lub jako uzupełnienie informacji o wielkości populacji.
- Jakość danych: G = „wysoka” (np. na podstawie badań); M = „przeciętna” (np. na podstawie częściowych danych i ekstrapolacji); P = „niska” (np. zgrubne dane szacunkowe); DD = brak danych (kategorię tę należy stosować wyłącznie, jeśli nie da się dokonać nawet zgrubnej oceny wielkości populacji - w takiej sytuacji można pozostawić puste pole dotyczące wielkości populacji, jednak pole „Kategorie liczebności” musi być wypełnione).

4. OPIS OBSZARU

4.1. Ogólna charakterystyka obszaru

[Powrót](#)

Klasa siedliska przyrodniczego	Pokrycie [%]
N10	2.65
N17	22.53
N19	41.93
N07	25.71
N12	7.18
Ogółem pokrycia siedliska przyrodniczego	100

Dodatkowa charakterystyka obszaru:

Torfowisko „Budwity” położone jest we wschodniej części Pojezierza Iławskiego (Kondracki 1998), w pasie moren czołowych ukształtowanych podczas fazy pomorskiej zlodowacenia Wisły. Jego część znajduje się w granicach rezerwatu przyrody „Zielony Mechacz”, dla ochrony zanikającej populacji reliktu glacialnego – maliny moroszki *Rubus chamaemorus*. W granicach rezerwatu znalazła się południowa część torfowiska o powierzchni 94,3 ha. Północna część torfowiska, granicząca bezpośrednio z rezerwatem i obejmująca powierzchnię 271,7 ha, została osuszona w celu eksploatacji torfu. Od ponad pół wieku zarówno złoża torfowe, jak i porastająca je roślinność podlegają presji związanej z działalnością kopalni. Czynnikiem, który szczególnie niekorzystnie wpływa na ten teren jest obniżenie się poziomu wód gruntowych, zwłaszcza na granicy rezerwatu, w wyniku odwodnienia przez system rowów melioracyjnych.

Głównym zagrożeniem obszaru jest pozyskiwanie torfu oraz obecność rowów odwadniających torfowisko, w tym głębokiego kanału "Fiugajka". Są one przyczyną zmian w charakterze torfowiska i zbiorowisk leśnych oraz negatywnie oddziałują na populację roślin torfowiskowych. Torfowisko „Budwity” wykształciło się na wododziale rzek Dzierzgoń i Drwęcy oraz systemu Kanału Elbląskiego. W otoczeniu niecki wypełnionej torfami znajdują się nieprzepuszczalne pokłady gliny zwałowej, o miąższości dochodzącej do 20 m, które izolują utwory organiczne od zalegających około 35 m poniżej wód podziemnych. Wcześniej w miejscu tym występowało płytkie bezodpływowe jezioro, które w wyniku akumulacji gytyi detrytusowej uległo wypłyceniu, co umożliwiło rozwój roślinności szuwarowej. W wyniku narastania pokładu torfu niskiego torfowisko uniezależniło się od zasilania wód gruntowych i rozpoczął się ombrogeniczny etap rozwoju torfowiska wysokiego. O takiej genezie torfowiska świadczy sekwencja torfów profilu pobranego w centralnej części rezerwatu „Zielony Mechacz” (Pawluczuk, Gotkiewicz 2000). Jak wynika z opisu tego profilu jest to głębokie (13 m) złożo, którego grubą (4,5 m), stropową warstwę stanowi torf mszarny wysoki. Przyjmując jako średnią szybkość akumulacji torfów wysokich 0,7 mm/rok (Illicki 2002), rozwój omawianego torfowiska wysokiego rozpoczął się jeszcze w okresie subborealnym. Czyli od ponad 3000 lat w miejscu tym następował nieprzerwany proces torfotwórczy, a ekosystem torfowiska wysokiego charakteryzował się ubogą ale specyficzną florą, której najbardziej interesującym gatunkiem jest relikt glacialny – malina moroszka (*Rubus chamaemorus*). Jeszcze w połowie XX wieku torfowisko posiadało naturalny charakter i dominowała na nim roślinność typowa dla torfowiska wysokiego (POLAKOWSKI 1960). Cały ten stabilny układ zaczął się zmieniać od momentu powstania kopalni torfu (w 1962 r.) i stworzenia całego systemu rowów melioracyjnych. Dla potrzeb odwodnienia złoża torfowego kopalni Budwity na długości 600 m wzdłuż północnej granicy rezerwatu wykopano rów o głębokości od 0,9 do 1,8 m, który jest główną przyczyną zmian warunków hydrologicznych na terenie rezerwatu. Torfowisko znalazło się w zasięgu oddziaływania tych odwodnień co spowodowało zmianę warunków siedliskowych, a to z kolei zapoczątkowało proces sukcesji roślinności drzewiastej. Obecnie tylko niewielki fragment, w środkowej części rezerwatu, porastają torfotwórcze zbiorowiska roślinne. Na większości powierzchni rezerwatu dominują natomiast nietorfotwórcze zbiorowiska leśne. Najczęstszym z nich jest sosnowy bór bagienny (*Vaccinio uliginosi*-Pinetum), którego poszczególne płyty różnią się dość istotnie. Najbardziej naturalne fitocenozy tego zespołu występują w środkowej części rezerwatu, a najsilniej przekształcone na jego obrzeżach. Generalnie, w roślinności rezerwatu można dostrzec koncentryczność jej układu wynikającego z gradientu stopnia drenażu wód oraz grubości złoża torfowego (Pisarek, Polakowski 2001). Torfowisko nie posiada własnej, naturalnej sieci wodnej. Odprowadzanie wód z rezerwatu odbywa się za pośrednictwem rowu, który graniczy od strony północnej z rezerwatem „Zielony Mechacz” oraz dwóch rowów przebiegających przez teren rezerwatu. Krótszy z nich odprowadza wody z północnej części rezerwatu i uchodzi do rowu głównego. Dłuższy biegnie z centralnej części rezerwatu w kierunku południowym i wpada do Fiugajki. Największy wpływ na stosunki wodne rezerwatu ma północny rów graniczny, którego głębokość na tym odcinku wynosi ok. 4 m. Konsekwencją przekształcenia warunków siedliskowych są ilościowe i jakościowe zmiany we florze rezerwatu. Zupełnie wyginął reliktowy mech – *Dicranum undulatum*, a inne dwa reliktory glacialne – *Sphagnum fuscum* i

Rubus chamaemorus drastycznie zmniejszyły areal swego występowania (Pisarek, Polakowski 2001). Pojawiła się natomiast duża grupa roślin nie torfowiskowych. W zdecydowanej większości są to jednak pospolite gatunki o szerokiej skali ekologicznej siedlisk suchszych i żyzniejszych. Przeprowadzone w 1997 roku badania florystyczne w rezerwacie (opublikowane w 2001 – Pisarek, Polakowski) pozwoliły na zarejestrowanie na tym obiekcie 11 gatunków wątrobowców, 58 mchów i 96 gatunków roślin naczyniowych. Wśród nich znajduje się kilka interesujących taksonów. Z roślin naczyniowych oprócz *Rubus chamaemorus* zostały zanotowane takie gatunki jak: *Empetrum nigrum*, *Scheuchzeria palustris*, *Carex limosa*, *Drosera rotundifolia*, *Lycopodium annotinum*. Wśród mszaków na uwagę zasługują: *Sphagnum fuscum*, *Dicranodontium denudatum*, *Plagiothecium latebricola*.

4.2. Jakość i znaczenie

Torfowisko „Budwity” wykształciło się na wododziale rzek Dzierzgoń i Drwęcę oraz systemu Kanału Elbląskiego. W otoczeniu niecki wypełnionej torfami znajdują się nieprzepuszczalne pokłady gliny zwałowej, o miąższości dochodzącej do 20 m, które izolują utwory organiczne od zalegających około 35 m poniżej wód podziemnych. Wcześniej w miejscu tym występowało płytkie bezodpływowe jezioro, które w wyniku akumulacji gytii detrytusowej uległo wypłyceciu, co umożliwiło rozwój roślinności szuwarowej. W wyniku narastania pokładu torfu niskiego torfowisko uniezależniło się od zasilania wód gruntowych i rozpoczął się ombrogeniczny etap rozwoju torfowiska wysokiego. O takiej genezie torfowiska świadczy sekwencja torfów profilu pobranego w centralnej części rezerwatu „Zielony Mechacz” (PAWLUCZUK, GOTKIEWICZ 2000). Jak wynika z opisu tego profilu jest to głębokie (13 m) złożo, którego grubą (4,5 m), stropową warstwę stanowi torf mszarny wysoki. Przyjmując jako średnią szybkość akumulacji torfów wysokich 0,7 mm/rok (ILNICKI 2002), rozwój omawianego torfowiska wysokiego rozpoczął się jeszcze w okresie subborealnym. Czyli od ponad 3000 lat w miejscu tym następował nieprzerwany proces torfotwórczy, a ekosystem torfowiska wysokiego charakteryzował się ubogą ale specyficzną florą, której najbardziej interesującym gatunkiem jest relikw glacialny – malina moroszka (*Rubus chamaemorus*). Jeszcze w połowie XX wieku torfowisko posiadało naturalny charakter i dominowała na nim roślinność typowa dla torfowiska wysokiego (POLAKOWSKI 1960). Cały ten stabilny układ zaczął się zmieniać od momentu powstania kopalni torfu (w 1962 r.) i stworzenia całego systemu rowów melioracyjnych. Dla potrzeb odwodnienia złoża torfowego kopalni Budwity na długości 600 m wzdłuż północnej granicy rezerwatu wykopano rów o głębokości od 0,9 do 1,8 m, który jest główną przyczyną zmian warunków hydrologicznych na terenie rezerwatu. Torfowisko znalazło się w zasięgu oddziaływania tych odwodnień co spowodowało zmianę warunków siedliskowych, a to z kolei zapoczątkowało proces sukcesji roślinności drzewiastej. Obecnie tylko niewielki fragment, w środkowej części rezerwatu, porastają torfotwórcze zbiorowiska roślinne. Na większości powierzchni rezerwatu dominują natomiast nietorfotwórcze zbiorowiska leśne. Najczęstszym z nich jest sosnowy bór bagienny (*Vaccinio uliginosi*-Pinetum), którego poszczególne płaty różnią się dość istotnie. Najbardziej naturalne fitocenozy tego zespołu występują w środkowej części rezerwatu, a najsilniej przekształcone na jego obrzeżach. Generalnie, w roślinności rezerwatu można dostrzec koncentryczność jej układu wynikającego z gradientu stopnia drenażu wód oraz grubości złoża torfowego (PISAREK, POLAKOWSKI 2001). Torfowisko nie posiada własnej, naturalnej sieci wodnej. Odprowadzanie wód z rezerwatu odbywa się za pośrednictwem rowu, który graniczy od strony północnej z rezerwatem „Zielony Mechacz” oraz dwóch rowów przebiegających przez teren rezerwatu. Krótszy z nich odprowadza wody z północnej części rezerwatu i uchodzi do rowu głównego. Dłuższy biegnie z centralnej części rezerwatu w kierunku południowym i wpada do Fiugajki. Największy wpływ na stosunki wodne rezerwatu ma północny rów graniczny, którego głębokość na tym odcinku wynosi ok. 4 m. Konsekwencją przekształcenia warunków siedliskowych są ilościowe i jakościowe zmiany we florze rezerwatu. Zupełnie wyginął relikwowy mech – *Dicranum undulatum*, a inne dwa relikty glacialne – *Sphagnum fuscum* i *Rubus chamaemorus* drastycznie zmniejszyły areal swego występowania (PISAREK, POLAKOWSKI 2001). Pojawiła się natomiast duża grupa roślin nie torfowiskowych. W zdecydowanej większości są to jednak pospolite gatunki o szerokiej skali ekologicznej siedlisk suchszych i żyzniejszych. Przeprowadzone w 1997 roku badania florystyczne w rezerwacie (opublikowane w 2001 – PISAREK, POLAKOWSKI) pozwoliły na zarejestrowanie na tym obiekcie 11 gatunków wątrobowców, 58 mchów i 96

gatunków roślin naczyniowych. Wśród nich znajduje się kilka interesujących taksonów. Z roślin naczyniowych oprócz *Rubus chamaemorus* zostały zanotowane takie gatunki jak: *Empetrum nigrum*, *Scheuchzeria palustris*, *Carex limosa*, *Drosera rotundifolia*, *Lycopodium annotinum*. Wśród mszaków na uwagę zasługują: *Sphagnum fuscum*, *Dicranodontium denudatum*, *Plagiothecium latebricola*.

Obszar objęty ochroną w ramach Europejskiej Sieci Natura 2000 SOOS „BUDWITY” utworzony został ze względu na ochronę typowej, dobrze zachowanej roślinności torfowiskowej pokrywającej jedynie niewielki procent terenu. Jednakże obszar jest szczególnie ważny dla zachowania największej polskiej populacji maliny moroszki *Rubus chamaemorus*. Odnotowano tu także występowanie 2 innych ginących gatunków roślin (turzyca bagienna *Carex limosa*, torfowiec brunatny *Sphagnum fuscum*) oraz 2 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG (bielik *Heliaetus albicilla*, żuraw *Grus grus*). Łącznie stwierdzono występowanie 7 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

a) 7110 Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą – w obiekcie reprezentowane przez 3 płaty. Dwa z nich, najlepiej zachowane, znajdują się w rezerwacie przyrody „Zielony Mechacz”. Mimo, że ich stan ochrony został uznany za niezadowalający (U1), przede wszystkim ze względu na duży udział sosny, to siedlisko to posiada typowo wykształconą strukturę i stanowi główną ostoję reliktu glacialnego - maliny moroszki *Rubus chamaemorus*, która znajduje tu optymalne warunki do rozwoju. Duża część osobników tego gatunku kwitnie i zawiązuje owoce w tych płatach. Od kilku lat warunki wilgotnościowe w tych 2 płatach się poprawiają, a inwazja sosny została zahamowana. Jest to wynik zasypania rowu (w ramach rekultywacji części wyrobiska), który przebiegał przy północnej granicy rezerwatu i negatywnie oddziałował na warunki wodne w rezerwacie. Planowane działania w postaci budowy całego systemu retencji w rezerwacie „Zielony Mechacz” dają szansę na doprowadzenie tych 2 płatów torfowiska wysokiego do właściwego stanu ochrony (FV) w okresie obowiązywania planu. Trzeci płat tego siedliska przyrodniczego znajduje się poza rezerwatem, w płn.-wsch. części obszaru. Jego stan ochrony został uznany za zły (U2), ze względu na przesuszenie torfowiska i inwazję gatunków drzewiastych (głównie sosny i brzozy). Zaplanowane w projekcie planu działania, w postaci ograniczenia sukcesji gatunków drzewiastych, mają na celu poprawę warunków świetlnych oraz wilgotnościowych (ograniczenie transpiracji). Oczekuje się, że działania te spowodują zwiększenie udziału gatunków wysokotorfowiskowych w tym płacie siedliska i zachowania stwierdzonego tu (w czasie prac terenowych w 2012 r.) stanowiska maliny moroszki. W okresie obowiązywania planu jest możliwa poprawa stan ochrony tego siedliska ze złego (U2) na niezadowalający (U1). Osiągnięcie stanu właściwego (FV) jest możliwe dopiero po zakończeniu eksploatacji torfu i przekazanie wyrobiska przez spółkę Hollas;

b) 7120 Torfowiska wysokie zdegradowane lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji – w obiekcie reprezentowane są przez wielkie wyrobisko powstałe w wyniku wieloletniej eksploatacji torfu na skalę przemysłową. Obecnie duża część powierzchni złoża jest jeszcze sukcesywnie eksploatowana i pozbawiona jakiegokolwiek roślinności. Powierzchnie na których zakończono eksploatację podlegają spontanicznej sukcesji. Na wyniesieniach, gdzie torf jest przesuszony, występuje silna inwazja brzozy *Betula* sp. i trzęślicy modrej *Molinia coerulea*. W podmokłych obniżeniach zaznacza się natomiast powolna regeneracja roślinności torfowiskowej, którą tworzą głównie: welnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum*, welnianka wąskolistna *Eriophorum angustifolium*, rosziczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*. Bardzo nielicznie (i tylko na ograniczonym obszarze) występuje również torfowiec kończysty *Sphagnum fallax*. Powierzchnie trwale uwilgotnionego torfu licznie porastają natomiast mchy, głównie widłoząbek szyjkowaty *Dicranella cerviculata* oraz krzywoszczę przywłoka *Campylopus introflexus* – obcy gatunek inwazyjny. Mimo zachodzących w obrębie tego siedliska oznak spontanicznej regeneracji roślinności torfowiskowej, ze względu na jej niewielką skalę i powolnie zachodzący proces, uznano stan ochrony tego siedliska jako zły (U2). Poprawa warunków, które sprzyjałyby wytworzeniu się torfowiska wysokiego na tym terenie wymaga stymulowania procesów torfotwórczych. Do czasu zakończenia eksploatacji torfu na tym obszarze i przekazania całości złoża przez spółkę Hollas, brak jest technicznych możliwości do poprawy stanu ochrony tego siedliska przyrodniczego;

c) 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska – w obiekcie reprezentowane przez pło w środkowej części rezerwatu „Zielony Mechacz” oraz 2 niewielkie płaty w starych dołach potorfowych w południowej części rezerwatu. Obiekt w środkowej części rezerwatu przedstawia dobrze uwodnione torfowisko (prawdopodobnie pozostałość dawnego jeziora na kopule torfowiska) z dominacją zespołu roślinnego *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi*. Ze względu na zubożony skład florystyczny tej fitocenozy stan jego ochrony określono jako niezadowalający (U1). Można się jednak spodziewać, że zaplanowane działania retencyjne

spowodują stabilizację warunków wodnych i stopniowy wzrost różnorodności florystycznej oraz stabilności zbiorowiska. Podobnych efektów należy spodziewać się również w przypadku pozostałych 2 płatów tego siedliska, których stan ochrony określono jako zły (U2) ze względu na uproszczoną strukturę (faza sukcesyjna dolów potorfowych) roślinności oraz wnikanie gatunków drzewiastych;

d) 9110 Kwaśne buczyny – w obiekcie występuje tylko 1 niewielki płat tego siedliska. Jest to stosunkowo dobrze zachowana fitocenoza *Luzulo pilosae*-Fagetum ze starodrzewiem bukowy (140 lat). Jednakże ze względu na niewielką powierzchnię, siedlisko to nie kwalifikuje się do uznania go za przedmiot ochrony;

e) 9160 Grąd subatlantycki – w obiekcie występuje na 2 powierzchniach. Większa biochora grądu znajduje się we wschodniej części obszaru, gdzie jego płat w oddz. 653 h stanowi najlepiej zachowaną fitocenozę w obszarze. W wydzieleniu tym dobrze wykształcone jest runo grądowe z obecnością licznych gatunków charakterystycznych dla tego zespołu. Typowa dla tego zbiorowiska jest również struktura podszytu (leszczyna, podrosty graba). W drzewostanie występują stare okazy dębu szypułkowego *Quercus robur*. Mimo wielu cech pozytywnych ten płat grądu został uznany jako będący w niezadowalającym stanie ochrony (U1), głównie ze względu na duży udział brzozy brodawkowatej *Betula pendula* w drzewostanie oraz niewielkie zasoby martwego drewna. W przypadku odpowiedniej gospodarki leśnej jest możliwe w okresie obowiązywania planu osiągnięcie właściwego (FV) stanu ochrony tego płatu grądu. Pozostałe płaty grądu w obszarze znajdują się w złym stanie ochrony (U2), głównie ze względu na niewłaściwy skład drzewostanu, w którym duży udział przypada na świerk i brzozę. Przy odpowiednio prowadzonej gospodarce leśnej, jest możliwa poprawa stanu naturalności tych płatów grądu i osiągnięcie w okresie obowiązywania planu kategorii U1;

f) 91D0 Bory i lasy bagienne – na omawianym obszarze siedlisko to reprezentuje sosnowy bór bagienny *Vaccinio uliginosi* – Pinetum, który zajmuje duże powierzchnie na tym terenie. Najważniejszym miejscem jego występowania jest rezerwat „Zielony Mechacz”. Bór bagienny w rezerwacie zajmuje jeden, zwarty płat, lecz jest on niejednorodny pod względem stanu naturalności, co wynika z różnic w stanie uwilgotnienia podłoża, które jest najwyższe w centralnej części rezerwatu i maleje w kierunku jego obrzeży. Z tego powodu układ roślinności w rezerwacie posiada układ koncentryczny. Najlepiej zachowane płaty boru bagiennego (w stanie FV) znajdują się w centralnej części rezerwatu (wokół zbiorowisk torfowiskowych). Najsilniej przekształcone fragmenty boru bagiennego występują natomiast na obrzeżach rezerwatu. Niestety te płaty, które zostały określone jako w złym stanie ochrony (U2) dominują powierzchniowo na terenie rezerwatu. W złym stanie zachowania (U2) są również pozostałe płaty boru bagiennego, które znajdują się poza rezerwatem. Lokalizacja tych ostatnich (graniczą bezpośrednio z wyrobiskiem kopalni torfu) uniemożliwia zaplanowanie jakichkolwiek działań ochronnych do czasu przekazania terenu kopalni przez zarządcę tego terenu. Inna jest natomiast sytuacja borów bagiennych w rezerwacie, gdzie nie stwierdzono zagrożeń co do utrzymania we właściwym stanie ochrony (FV) płatów boru bagiennego w centralnej części rezerwatu. Zaplanowane działania ochronne, w postaci budowy piętrzeń na istniejących rowach melioracyjnych, będą sprzyjać poprawie stanu ochrony na pozostałych powierzchniach, które obecnie znajdują się w niezadowalającym (U1) lub złym (U2) stanie ochrony. Przewiduje się, że w okresie obowiązywania planu nastąpi istotna poprawa naturalności tego siedliska przyrodniczego na terenie rezerwatu „Zielony Mechacz” i podniesienie o jeden stopień wskaźnika stanu ich ochrony (z U2 na U1 i z U1 na FV).

g) 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe – na terenie obszaru reprezentują dwa niewielkie i nietypowo wykształcone płaty łęgu jesionowo – olszowego *Fraxino* – *Alnetum* znajdujące się w złym stanie ochrony (2). Ze względu na specyficzne uwarunkowania (zamieranie jesionu i brak zasilania wodą) możliwość poprawy ich stanu naturalności są niewielkie.

Stwierdzono również występowanie takich gatunków jak:

a) Kumak nizinny *Bombina bombina* (kod 1188) jest gatunkiem silnie związanym z wodą przez cały okres swej aktywności. Preferuje głównie zbiorniki żyzne, doświetlone i łatwo nagrzewające się (płytkie), z bogatą roślinnością wodną i szuwarem oraz mulistym dnem. Można go spotkać we wszystkich stałych – leśnych i nieleśnych zbiornikach wodnych, stawach rybnych, gliniankach, starorzeczach, zbiornikach zaporowych i w rozlewiskach nadrzecznych. Kumaki unikają wód płynących, ale mogą występować w stawach paciorkowych utworzonych na ciekach. Jako kręgowce ciepłolubne nie występują w zbiornikach zacienionych o stromych brzegach bez nagrzewających się płyczn. Kumak nizinny jest ściśle związany ze zbiornikami wodnymi, które

opuszcza tylko w przypadku ich wyschnięcia, w poszukiwaniu pokarmu lub jesienią, szukając lądowych kryjówek do zimowania. Jedna populacja do funkcjonowania potrzebuje często kilku zbiorników, np. w jednym są lepsze warunki do rozrodu, a w innym więcej pokarmu. Dlatego optymalnym dla tego gatunku środowiskiem wodnym jest zespół blisko położonych i ekologicznie zróżnicowanych zbiorników (Rybacki i Maciantowicz 2006). Gatunek ten preferuje zbiorniki małe i średnie, z czystą wodą o pH obojętnym, z urozmaiconą roślinnością zanurzoną i wynurzoną, położone w miejscach dobrze nasłonecznionych. Zdecydowanie unika zbiorników zacienionych, o stromych brzegach i pozbawionych pływaczyn. Najczęściej zamieszkuje zbiorniki o głębokości do 0,5-1,5 m (średnio 0,5 m), o płaskich brzegach. Jaja składa na głębokości 30-50 cm, w miejscach o średnim zagęszczeniu roślinności. Dominującymi gatunkami w miejscach jego rozrodu są: moczarka kanadyjska *Elodea canadensis*, ramienica pospolita *Chara vulgaris*, rdestnica pływająca *Potamogeton natans*, włosienicznik wodny *Ranunculus aquatilis*, okrzężnica bagienna *Hottonia palustris*, ponikło błotne *Eleocharis palustris*, żabieniec babka wodna *Alisma plantago-aquatica*, jeżogłówka gałęzista *Sparganium erectum*, pałka wąskolistna *Typha angustifolia*. Wśród biotopów lądowych największe znaczenie dla kumaka mają miejsca do zimowania. Ich obecność lub brak jest często czynnikiem decydującym

o losach danej populacji. Kumaki zimują w norach gryzoni, szczelinach, wśród kamieni, pod stertami liści, pod zwalonymi pniami drzew. Rzadko zagrzebują się w ziemi, ponieważ ich tylne kończyny nie są przystosowane do kopania. Często zimują gromadnie, także z osobnikami innych płazów. Duże znaczenie, szczególnie dla młodych osobników, ma bezpośrednie otoczenie zbiornika rozrodczego, w którym zdobywają pokarm. Szczególnie korzystne są dla nich wilgotne łąki, koszone lub wypasane ekstensywnie, ze zbiornikami niewielkich rozmiarów – kałuże, zagłębienia terenu okresowo wypełnione wodą. Na takim terenie mogą one bezpiecznie polować i szukać schronienia m.in. przed dorosłymi płazami różnych gatunków. Ważne są również korytarze ekologiczne np. liniowe zadrzewienia, pasy nieużytków, którymi kumaki mogą wędrować do miejsc zimowania. Powinny one mieć odpowiednie podłoże bogate w kryjówki (np. nory, kłody drzew), wilgotną roślinność zielną, aby umożliwić kumakom bezpieczne dotarcie do celu (Rybacki i Maciantowicz 2006). Dorosłe osobniki kumaka w zbiornikach wodnych pojawiają się w kwietniu. Okres godowy tych kręgowców jest bardzo rozciągnięty w czasie i może trwać do końca lipca. Ostatnie jaja mogą zostać złożone nawet w połowie sierpnia. W dużej mierze zależy to od opadów atmosferycznych. Intensywne deszcze są dla nich sygnałem do rozpoczęcia lub wznowienia godów. Skrzek w formie luźnych pakietów przyklejany jest do pędów roślin wodnych kilka centymetrów pod powierzchnią wody. Kijanki kumaka nizinnego posiadają otwór oddechowy na brzusznej stronie ciała, po czym można je łatwo odróżnić od pozostałych kijanek krajowych płazów bezogonowych. Dodatkową cechą charakterystyczną larw kumaka jest duża przeźroczystość powłok ciała, przez które widać narządy wewnętrzne. Świeżo przeobrażone osobniki gromadzą się przy brzegu zbiorników, gdzie intensywnie żerują w płytkiej wodzie. Dorosłe osobniki opuszczają zbiorniki pod koniec lata, młode zaś dopiero jesienią. Kumaki zimują na lądzie, w kryjówekach ziemnych, nie dalej niż 1000 m od wody. Kumaki nizinne najłatwiej można zidentyfikować po głosach godowych wydawanych przez samce. W okresie godów są one aktywne zarówno w ciągu dnia, jak i w nocy. Pod koniec lata aktywność dzienna samców jest coraz słabsza. Ocena liczebności kumaków godujących w danym zbiorniku wymaga kilkukrotnego odwiedzenia zbiornika, ponieważ kumaki wykazują zwiększoną aktywność w godzinach popołudniowych i w nocy. Kontrole najlepiej jest przeprowadzać podczas ciepłej pogody, po opadach deszczu, gdyż wtedy kumaki godują najchętniej. Płazy te, wykazują małą ruchliwość, w związku z czym zanik części stanowisk może w krótkim czasie doprowadzić do izolacji poszczególnych populacji lokalnych, a przez to do losowego zanikania poszczególnych stanowisk. Duże znaczenie dla kumaków ma również otoczenie zbiorników, w których uzupełniają bazę pokarmową oraz wędrują do miejsc zimowania.

4.3. Zagrożenia, presje i działania mające wpływ na obszar

Najważniejsze oddziaływania i działalność mające duży wpływ na obszar

Oddziaływania negatywne			
Poziom	Zagrożenia i presje [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
H	C01.03		i
H	B01.01		i

H	J02.01		i
M	M01.02		i
M	J02.01.03		i
H	K02.01		i
H	I01		i
Oddziaływania pozytywne			
Poziom	Działania, zarządzanie [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
L	X	X	i

Poziom: H = wysoki, M = średni, L = niski.

Zanieczyszczenie: N = stosowanie azotu, P = stosowanie fosforu/fosforanów, A = stosowanie kwasów/zakwaszanie, T = toksyczne chemikalia nieorganiczne,

O = toksyczne chemikalia organiczne, X = zanieczyszczenia mieszane.

i = wewnętrzne, o = zewnętrzne, b = jednoczesne.

4.4. Własność (opcjonalnie)

Typ		[%]
Publiczna	Krajowa/federalna	0
	Kraj	0
	związkowy/województwo	0
	Lokalna/gminna	0
	Inna publiczna	0
Własność łączna lub współwłasność		0
Prywatna		0
Nieznana		100
Suma		100

4.5. Dokumentacja (opcjonalnie)

1. Bieniek A., Łachacz A. 2010. „Rekultywacja gruntów pogórnich kopalni torfu „Budwity”. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego 137, Inżynieria Środowiska 17: 138-150;2. Łażniewski J., Pisarek W. 2012. Dokumentacja dotycząca opracowania planu zadań ochronnych, zawierająca wyniki inwentaryzacji przyrodniczej siedlik i gatunków, wykonywana na zlecenie Polskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków w ramach przedsięwzięcia pt.: „Kompleksowa ochrona torfowisk wysokich na terenie województwa warmińsko-mazurskiego”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach V Osi Priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko o numerze POIS.05.01.00-00-215/09 oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;3. Pawluczuk J., Gotkiewicz J. 2000. Charakterystyka warunków siedliskowych torfowiska Zielony Mechacz na Pojezierzu Iławskim. Biuletyn Naukowy, 9: 121-133;4. Pawluczuk J., Pisarek W., [2009] „Zmiany roślinności oraz warunków siedliskowych torfowiska „Budwity” spowodowanych zaburzeniem stosunków wodnych i ocena możliwości jego renaturyzacji”. [W:] Wetlands – their functions and Protection. A. Łachacz (Ed.), Department of Land Reclamation and Environmental Management, University of Warmia and Mazury in Olsztyn: 139-156;5. Pisarek W., Polakowski B., 2001, „Szata roślinna rezerwatu „Zielony Mechacz” i problemy związane z jego ochroną”, Acta Botanica Warmiae et Masuriae 1:69-101;6. Perdjon M., 1998, Ocena stanu populacji maliny moroszki (*Rubus chamaemorus* L.) w rezerwacie „Zielony Mechacz” na tle warunków siedliskowych – praca magisterska UWM Olsztyn;7. Polakowski B. 1960. Stanowisko maliny moroszki pod Małdytami na Pojezierzu Mazurskim. Chrońmy Przyr. Ojcz. 16,6: 38-39;8. Polakowski B., Pisarek W. 1997. Plan ochrony rezerwatu „Zielony Mechacz” Urząd Wojewódzki w Olsztynie;9. Projekt Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000 PLH280010 „Budwity”; Wyk. Pracownia badań Środowiskowych ACER, Olsztyn, 2013.

5. STATUS OCHRONY OBSZARU (OPCJONALNIE)

5.1. Istniejące formy ochrony na poziomie krajowym i regionalnym:

[Powrót](#)

Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]
PL02	20.84	PL04	88.58		

5.2. Powiązanie opisanego obszaru z innymi formami ochrony:

na poziomie krajowym lub regionalnym:

Kod rodzaju	Nazwa terenu	Rodzaj	Pokrycie [%]
PL02	Zielony Mechacz	+	20.84
PL04	Kanału Elbląskiego	*	88.58

5.3. Forma ochrony

Rezerwat przyrody „Zielony Mechacz” utworzony na podstawie Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego nr 84 z dnia 15 maja 1962 roku (MP Nr 51 z 1962 r poz. 252), dla ochrony zanikającej populacji reliktu glacialnego – maliny moroszki *Rubus chamaemorus*.

6. ZARZĄDZANIE OBSZAREM

6.1. Organ lub organy odpowiedzialne za zarządzanie obszarem:

[Powrót](#)

Organizacja:	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie
Adres:	Polska Dworcowa 60 10-437 Olsztyn
Adres e-mail:	sekretariat.olsztyn@rdos.gov.pl

6.2. Plan(-y) zarządzania:

Aktualny plan zarządzania istnieje:

☒	Tak	Nazwa: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 3 sierpnia 2016 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Budwity PLH280010 Link: http://edzienniki.olsztyn.uw.gov.pl/legalact/2016/3282/
☐	Nie, ale jest w przygotowaniu	
☐	Nie	

6.3. Środki ochrony (opcjonalne)

1. Stabilizacja poziomu wody na torfowisku w celu powstrzymania sukcesji sosny a następnie stopniowej regresji tego gatunku; 2. Poprawa warunków wilgotnościowych i świetlnych oraz zatrzymanie procesów degradacji torfowiska; 3. Powstrzymanie degradacji złoża torfowego i zainicjowanie procesów torfotwórczych na obszarze obecnej kopalni torfu, których celem strategicznym jest odtworzenie na tym terenie siedliska

przyrodniczego 7110;4. Zachowanie obecnego stanu struktury i funkcji siedlisk przyrodniczych oraz w przypadku niektórych siedlisk przyrodniczych zwiększenie stopnia naturalności.

7. MAPA OBSZARU

[Powrót](#)

Nr ID INSPIRE:

PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH280010

Mapa załączona jako plik PDF w formacie elektronicznym (opcjonalnie)

☒ Tak ☐ Nie

Odniesienie lub odniesienia do oryginalnej mapy wykorzystanej przy digitalizacji granic elektronicznych (opcjonalnie)